

יצחק בן־נר : אלקסנדר הגדול

בחמישה בחודש נמצאנו במלוא ההתקפה. בששה בו החלה הנסיגה. ביום החל הגשם לרדת. העפר הפך טיט והטיט היה לרפש חלקלק. הטאנקים נתקעו ברפש. רצועות הפלדה והגומי סבבו־סבבו בעיסה הסבֹּונית ללא מוצא. האוויר היה עשן מאד ולא נותר מאומה מסביב. הפגזים ריטשו הכל. הקרקע הסלעית היחה לבקעים ולמכתשים מחמת הפגזים, ובמקום שלא היו בקעים היו גזעי־עצים שרופים ומהו־פכים מוטלים על האדמה. ואתה לך דע אם היה פה אי־פעם חורש או שמא יד מי הטילה אותם גדעים למקים שהם מוטלים בו.

בלילה עוד היה שקט. כה רב היה השקט עד שיכולתי לשמוע קול הצתת גפרור לסיגריה אסורה בקצהו של טור השריונים האפל, או את קול יריקת נהגו של הטאנק הראשון. למחרת החלה הנסיגה. עם שחר החלו הפגזים להתבקע ברעם ללא נשוא. את הטאנקים טוב אי־אפשר היה לחלץ. הם כמו נוצקו לתוך הבוץ והסלע. זה היה הסוף. הטאנק שלנו נתבקע כביצה והעלה עשן שחור. פניו של האלחוטאי בערו. להבות יצאו מחטמו־המת כמו מזרובוביתו של דרקון שבסיפורי־הילדים. מפקד הטאנק היה לאבוקה. הוא קירטע במורד הגבעה כשמעילו הירוק פורח באש כתומה, והיה מצווח קרעי־מלים. אחר לא ראינוהו עוד. אצלי התנפץ שוֹן־היד היקר שנתנה לי סבתא ליום־ההולדת, ואף חפיסת סיגריות אבדה לי במהומה. אני גררתי את אלקסנדר מן הטאנק הבווער. הוא היה שרוי בעלפון וידיו לפתו בכוח את מאחזי המתכת השחוקים של המקלע הכבד ובחיקו היה סרט־הכדורים מונח כצנרר ביצים שלא נדגרו. מסביב בער הכל. גם גזעי העצים, אשר דומה היה שכבר בערו עד־תום, הפיקו להבות. מפקד טור הטאנקים עדיין היה בחיים. קרוע־בגדים וחשוף־חזה ניצב אל מול הלהבות כשהדם קולח מערפו אל גבו, והשתין אל האש. שום דבר, צרח, וקולו, למרבה־הפלא, נשמע היטב בתוך הרעמים המבק־בקים. שום דבר! גפרור בווער! זה הכל! מיד אני מכבה הכל וְנִרְאָה להם!! הרץ הפלוגתי היה מוטל ערוף־ראש ליד הטאנק הראשון ורגלו הימנית, הקצרה יותר, כמו התארכה פתאום והשתוותה לחברתה. הרפיתי מרגליו של אלקסנדר והוצאתי מכיס חולצתו של הרץ את חפיסת הסיגריות שלו. חמשי־עשרה סיגריות עוד היו בה ואחת שעושנה בחלקה — כולן מטבק משובת, אם גם רטוב.

אלקסנדר גנח ואני תמכתי בו והרמתיו וכרכתי את זרועו סביב כתפי והתחלתי להלך בין המכתשים אל עבר קו־הרקיע האדום — מאש או משהר — ורגליו המתות חורצות חריצים משלהן בחריצים שטבעו השריונים יום קודם־לכן. כשהרחקנו מן הטור הבווער נעצרתי והתישבתי וגופתו של אלקסנדר צנחה לידי. הוא היה חי — אך רגליו היו כבדות ומאובנות. בטנו עלתה וירדה ופיו התעוות.

מרחוק, במעלה הגבעה, נראָה הטור הבוער כעטרת כתומה לגולגולת קירחת. עלו להבות וגצים הבזיקו ולא עבר זמן רב עד אשר הרעים הרעם והכל התנפץ וירד שאולה בשאגה אחרונה. אחר־כך החל גשם לרדת והאש כבתה והיום עלה בלא שמש.

בדקתי את כיסי. היו עמי סיגריות ואני שיערתי שגם אלקסנדר נושא עמו חפיסה בכיסו. היו עמי גם פרוסות־לחם מן הסעודה האחרונה. בכיס הכדורים, והיה גם ספר משעשע על זונה וזנה ועליוה. היו עמי תת־מקלע וכדורים לרוב, טעונים במטעניהם, ורימוני־יד היו נעוצים בחגורתי. שכבתי על גבי, ראשי שזון על בטנו של אלקסנדר ואני לועט מן הלחם, מתבונן בספר באיר הבוקר החיור ומלעלע בפה פעור, פעם־בפעם, מן הגשם הניתך. כך עברה מחציתו של יום ואלקסנדר ניעור מעלפזו וזעק: בטני, בטני! כיון שחזר למחשבתו ושוב ראה הכל למישרים, אף כי ברופס למדי, נועצתי בו והחלטנו ללכת לכיוון הגבעות בהן עולה השחר ולמצוא לנו מקלט נאה וחם ובו מזון הרבה ככל האפשר.

הפשלתי את תת־המקלע מעל כתפי. אלקסנדר שוב כרך זרועו על צווארי וכך גררתיו והוא גזנה בעת שפאביו באים עליו ומסיח עמי בעת שהיו קופאים בו. גזנה ומסיח לסירוגים. הלכנו ברפש חלקלק, בדרך שכבשוה רצועות הפלדה הכבדות של השריונים — שלנו או שלהם. סביבנו היה הכל שרוף ולח והאפר הפך דיו שחורה שניגרה בבקיעים וכתבה על הקרקע את קורות הקרב וסופו. בערב הגענו אל אדמה שנחרשה תלמים־תלמים. כאן לא בא עדיין הגשם והקרקע היחה יבשה כמעט, מתפוררת. רק שחסרה היתה את ריחה הרגיל של קרקע־מזרע. בלילה שכבנו איש בתלמו. ממעל בא הרעם העמום של המטוסים הכבדים שטסו לאטם, לכאן ולכאן. כוכבים לא היו. אני שכבתי בתלמי על גבי והתבוננתי באורות הרחיקים ולעסתי את פרוסת־הלחם. את הסיגריות, כולן, הנחתי בדרכנו. כי השחיתן הגשם. אלקסנדר שכב ונאבק בתקוף אותו כאביו. באגודלו פקק את החור שבבטנו ופרק־ידו היה שטוף דם.

השחר שלמחרת היה בהיר וחי. בבוקר כבר היו השמיים כחולים ומרחוק ראינו איפרים קטנים מהלכים בעקבות שוורים קטנים ומנהלים מחרשות זעירות. הלכנו וקרבנו עדיהם, כשאני גורר עמי את אלקסנדר. כשהיינו במטחווי־ירי מהם ראינו אותם עוצרים את השוורים, ניצבים ומתבוננים בנו בשתיקה. כה קרובים היו עד שראינו את החשד עולה בין זיפי סנטרם ומטפס אל קצות פיהם הקפוץ. זמן־מה ניצבנו אנו וניצבו הם, אך כשקרבנו אליהם אספו את כליהם במהירות, עמסו את מחרשות־העץ על כתפיהם וזירו את השוורים הכבדים לעלות בשביל הצר, אל מעבר לגבעות שנוכח פנינו. עד־מהרה נעלמו מאחרי הגבעה ואנו המשכנו בדרכנו: אני תומך באלקסנדר כתמיד ורגליו של אלקסנדר כבדות ונגררות ומציירות את דרכנו כולה מאחור.

כאן השיגונו המטוסים — שלנו או שלהם; השיגונו, בזקו ברעם ונעלמו בין העננים שבקצה הרקיע. והכפר הזעיר, שלרגלי הגבעה הרחוקה, בתיו הפכו נקודות־אש.

כשהגענו אל הכפר, בשעות הצהריים, היו בתיו קופות של אפר. מאומה לא נותר. אף לא גוויות. אפשר שנשרפו עד-אפר. גם כלבים לא נותרו לרחרח בין התלים העשנים. גם מזון לא מצאנו, ועל כן הוספנו ללכת. את הלילה השני כולו עשינו בהליכה. בשמיים שוב נתקבצו עננים כבדים והגשם היה קרב ובא. אנחנו הלכנו בדרך העיקרית ובדרכים הצדדיות, ככל אשר הלכו לפנינו השריונים ובכל אשר טבעו וחליהם עקבותם בקרקע. בשחר המחר נמצאנו עומדים אפוא על ראש אחת הגבעות ובערפל ההולך מקצה הארץ ועד קצה, כמלוא העין, ראינו את הגבעות קירחות ואפורות ומעלות סלסילי-עשן זעיר-פה זעיר-שם ולא ראינו לא חי ולא מהלך ולא צומח ולא שמענו לא קריאה, לא בכיה ולא שיר או לחש ואלקסנדר נבעת כל-כך עד שפסק מגניחותיו. רגליו צבו מן הקור בליל ומכנסיו כמעט התבקעו. הוא היה כבד יותר ויותר וזקנו צמח שחור מאד וריחו היה רע.

אך כאן תמו במפתיע עקבות השריונים. אולי מחמת הגשם של שלשום. בין-כה-וכה, בעוד אנו עומדים ומתבוננים לנו סביבנו, שוב היו השמיים משחירים והולכים, ושוב בא עלינו הגשם בעוז כה רב שהסלעים נחשפו, לבנים, מן העפר והערפל הלך לו. אראו ניצב לפנינו, בפתע, במעלה הגבעה הרחוקה, בית ארוך, אפור וגדול. בית ענק ומתנשא. הלכנו אליו אפוא, ושוב, בחושו את הבית, החל אלקסנדר נאנק עוד ועוד. ירדנו והחלקנו במורד הגבעה ואנו רטובים כדגים והגשם ניתך וניתך. הגענו לעמק שפין שתי הגבעות והמים עכורים ומידרדרים בו כבנהר-עז. רק בצהרי אותו יום הצלחנו לחצותו, אלקסנדר רוכב על גבי ואני רק פי וחטמי מבצבצים מן המים. פעמים רבות התחלקנו ואלקסנדר היה שוקע מיד כאבן — אך לבסוף צלחנו את הנהר שקם עלינו והגענו אל קצהו השני, ועדיין הגשם מכה. כאן היה עלינו לטפס אל הבנין האפור שנראה כתלוי מעלינו, גדול וכבד. אבל ככל שניסינו לעלות ולבוא היה הגשם גובר והולך ופוצע בצליפיו ומעורר נחשולים של מי-סחף להידרדר וליפול עלינו מן ההר ולגרפנו שוב ושוב אל המים אשר למטה. שנקזו והלכו, עצמו והלכו. לבסוף, אחרי שהצבתי את אלקסנדר נכחי והייתי תומכו ודוחפו, מתקדמים היינו והולכים ואני תר לי בחרטומיהם של מגפי-הצבא אשר לי חריצי-סלע לתחבם בהם. כך עבר היום ובערב הגענו אצל הבנין שהיה ענק ומפויח, חסר אשנבים וגבוה, וגגו רחב היה, ככל הנראה, מריצפתו. כך נראה אותו בנין כתלוי ממש על-פני התהום הזאת, העולה ומבעבעת למטה. ודאי זה מקדש שמימים רבים לפנינו, אמרתי לאלקסנדר, והוא הניע בראשו. לדבר לא יכול, כמתעלף היה כמעט, פעור-פה, זקנו שחור וסומר ובגדיו פוקעים בשל גופו הצבה, והיה נשען עלי כעל קיר וחזהו עולה ויורד. בשרו היה כחול ואפור מבעד למכנסיו שקורעו ועיניו כבויות היו כמעט. דרך רבה עשינו עד הלום. תמכתי בו והובלתיו סביב הבנין, הכתלים היו שחורים מפיה ואטומים מאין חלונות ואבניהם מאבני ההר, כבדות ומכוערות וסיתותן גס. רק בכותל אחד מצאנו אשנב פרוץ, גבוה. הוספנו ללכת ואלקסנדר גונח, כי הבית לידו ואינו יכול לבוא בו. והגשם רב.

אך לבסוף מצאנו את הפתח לבנין ודלתותיו דלתות־עץ כבדות שפסי־ברזל, מעשה נפח קדמון, חוגרים אותן. בדי־עמל הסענון על צירן ובאנו בעדן פנימה, לאפלה היבשה, המבורכת. עמדנו על הסף והדלתות שבו ונסעו על ציריהן וסגרו עלינו, ומיד שמענו רחש כשל דיבורים ומישהו זינק עלי בכל כבדו והפילני ארצה. לימיני קרעו את זרועו הנשענת של אלקסנדר מאצל כתפי. שמעתי את אנקותיו, חשתי בהבלי־נשימה, חם ומקוטע, אצל גרוני. ידיים אחוזו בכתפי והדיבוקיני לקרקע. כברק הגיעה לאזני חריקת הפלדה וסכין פגעני כחץ בכתפי, עוד בטרם אספיק להסיטה — כאשר ביקשתי לעשות. לא ראיתי מאומה, אך ידעתי כי שנית הונף הסכין ואת יבבתו של אלקסנדר שמעתי, וכך הפניתי והידקתי את קנהו של תת־המקלע אשר לי אל הגוף שמעלי ובאצבעי משכתי את ההדק. לפתע היה אור עם הירי. הפלתי מעלי את הדוקר המת וראיתי אנשים נסוגים, הולכים אט־אט לאחור בתוך האפלה שהוארה, אל מדורה זעירה שלפתע היתה בקצה־קצהו הרחוק של האולם, והם מטמינים כאשמים את להביהם, ארוכים ומעוקלים, בכיסיהם. לפתע בא ועמד אור כאור ברק, עד שהורגלו עיני למראות. ראיתי אותם באדרות שער וצמר או בעטיפי בד — כעשרים גברים, צעירים וזקנים, וכשני תריסרי נשים, בשמלות אפורות וחומות ובצעופים שחורים. גם ילדים ותינוקות היו שם וכולם שחו לאטם ליד מדורה שבקצהו השני של האולם הגדול, המלבני, והגברים, עם שהם נסוגים, היו נותנים בי עיניהם.

אלקסנדר שכב והתעוות על הקרקע. ככל אשר ראיתי, לא הרפו לפגוע בו. רק שיסעו ברגלו, והדם שפרץ מן הבשר התפוח היה עכור ורע. אפשר כי לטובה עשו זאת, אמרתי, והוא לחש כי לא חש עוד בכאב, ואנו שמחנו שנינו על כי באנו לחברת אנשים אחרי שלושה ימים של הליכה בגבעות הקירחות ובעמקים ששורפו. אך הם התקבצו סביב האש החמה והביטו בנו בעיניים קפואות. לא עשו מאומה. רק התבוננו. על הארץ, לרגלי, היתה גופתו של הדוקר: ארד־פנים, קירח ושמו־שפם, מכנסי תפוחות מכנסי הפרשים ושוקיו עטופים בתכריכים רחבים, עד לסנדליו, סנדלי העור הגס. סכיני נח לידו, מוכתם בדמי. כאן חשתי בכתפי הצרובה מלהבו ואלקסנדר הצטמר מקור ושוב החלה דעתו להתרופף מחמת הכאבים והעייפות והקור ומחמת דמו השותת, והוא החל לקרוא אלי לאמור: אלקסנדר. קר לי. קרא לאמי, היוזר מהם, אלקסנדר. היוזר מהם. הם האויב. הפ־אשיסט. הם רוצים בדמנו. רחק מהם.

כיוצא באלה דיבר אלי אלקסנדר, אך דעתו היתה רופסת עליו מכדי שייכל לישב את דבריו ועלי בא הקור. כרעתי אצל המת ופשטתי את מעילו היבש ועטפתי בו את גופי. האנשים, בצדו השני של האולם, נרזמו — ושוב הבהיקו להבים בלהבות המדורה. מדוע, קראתי, הרי הוא מת, לא כן? אין לו צורך במעיל עוד, לא כן? — אך הם לא שבו אחור ולא השיבו את להביהם עד שטפחתי על מטען הכדורים, בפיו של תת־המקלע. או אז נרפו וישבו אצל האש ואין הם עוסקים במאומה ואין הם משוחחים, רק מתבוננים בנו ובמעשינו. נשותיהם אינן באות אצל המתיפחת

שבהן, והיא אפשר אשתו של אותו דוקר, ואני צער רב הצטערתי בעבורה. שמטתי את תת־המקלע וצעדתי אל מרכז האולם הגדול. הגברים ניעזרו שוב ואני אמרתי, בהביטי בה, הבוכה על אישה, כי מצטער אני — אך הוא היה הדוקר. אף הראיתי את הדם הנוטף מפצעי אל הבגד המרופש. ועוד אמרתי, כי חייב הייתי לעשות זאת, כי על כן לומדנו בצבא: המת, פן ימיתוך! אך האשה זקפה ראשה לפתע היתה מכוערת כשדה, פרועת־שער וקמוטת־פנים ויורקת רוע ומגדפת וצורחת בלשון זרה, לא־מוכרת. נפניתי מעליה ואחותי בכלי־נשקי והרחלתי להתבונן במקום הימצאנו.

קירות הבית היו אבן גסה מאבני הגבעות, מפויחים ככתליהן של מערות הרועים, הריצפה היתה עפר והתקרה עלתה והשתפעה, והפיח נצטבר בשיפועה שכבות־שכבות. הכל היה אטום מחוץ לאשנב קטן וגבוה, שהיה כקרע רטוב כפולת. בעדו הביאה הרוח טיפות מן הגשם ואת רעם המים הנופלים בחוץ הרחוק, וכפעם־בפעם הביאה את אור הברק, מתחת לאשנב, בהבהב הברק, ראיתי כחובת שהפיח והאבק לא כיסיה עוד. כתובת שנחרתה בדי־עמל באבנים הקשות. כמה פעמים היבהב הברק עד שיכול הייתי לקראה. נאמר בה "גאנו דאס אונאבאל", והאותיות היו לטיניות, גסות־חיתוב. ניכר היה כי זמן רב עבר מאז נמשחו בצבע. לא ידעתי את הכתוב ובאתי אצל אלקסנדר המרעיד מקור וסחתי לו את הדבר. גם הוא לא ידע, או שמא לא הקשיב. עיניו היו נתונות במביטים בנו, ודבריו היו מיטרפים: היוזר מהם. הם יקרבו אלינו אט־אט וסכיניהם בידיהם. היוזר מהם, חזר אלקסנדר ואמר, הם נועדו להרגנו ואנו נועדנו להרגם, ומי יוכל לעמוד כנגד הדבר. הם האויב. הפיאשיסט. כך אמר אלקסנדר ועיניו היו כבויות. הבטתי במ, היושבים באפלה בקצהו השני של האולם הגדול, הגבוה והריק, סביב מדורת האש שכבתה, ומביטים בנו. גם האשה כבר פסקה מבכיה.

בערב לא יכולתי לראות מאומה מבעד לאשנב הפרוץ. בחוץ היתה אפלולית והגשם היה צונח כבד ורועם ולא רפה אף רגע. ברק לא הבריק עוד וערפלים עלו כעשן מן האדמה. קר היה וגופו של אלקסנדר הצטמר והוא נלפת וטפח בכפותיו על ירכיו המתות. אני הלכתי לי לכאן ולכאן, תת־המקלע השחור מתנועע וחובט על מתני וכפות־ידי תחובות לי בכיסי מכנסי, להחם להן. אדרתו של המת אינה המה כל־כך, היריהרתי. האנשים הצטופפו יחד במרכז האולם והם מביטים בנו ואינם מרפים. עד־מהרה והנשים, המצועפות שחור, שוב העלו אש. מדורה קטנה בערה בשקט הגדול והקר, ורק קולו של העץ המתנפץ באש הגיע עדינו, ומעט־מעט מן החום. היתה ערימת עצים־לשריפה אצל הדלתות, במקום ששכב הדוקר, אך אני לא העזתי להעלות במ אש. ידעתי כי אם אך ארפה מהם רגע את מבטי, או אם אפנה גבי להם, מיד יחמוק אלי מי ולהב בידו. לא ידעתי אם אגזול מהם את מדורהם או שאראה להם כי אני מעל לחום הנני ולמטה מן הקור. הילדים הקטנים הביטו לעברנו בעינים מכווצות ושחורות, לשמור את מעשי, כל עת היותי מהלך לכאן ולכאן. עלה ריח של עשן הם ורטוב ומדמיע עיניים. לא עבר

זמן רב וכבר הוצב סיר ענק ומפויח והמים החלו לבעבע בו, וכבר עלה באד ריחם הטוב של תפוחי-האדמה. בעשן נתכנסו כולם לחלוק בתבשיל: הגברים, הכפופים מעט, בשערם המגודל, באדרות הצמר והעור, הנשים הזקנות, שפל אחת מהן שרטות היו בשתי לחייה, כמנהג, הילדים, המעוטפים בבד ארוג גס, והנשים הצעירות, ארוכות השער והרגליים. כולם ההכנסו סביב המדורה ונשמו להוכם את האד החם והטוב. אלקסנדר נאנק. מבעד לחולצתו הפעורה ראיתי את חזהו כחול מקור. הוא לחש לי, כמתעלף, אלקסנדר, הביאני אל החום, אלקסנדר. אל המון והאור, אל הקולות, אלקסנדר, הביאני אל הקולות והרחשים. אני צריך לאנשים סביבי. שידברו, שינשמו. על-ידי. על-ידי. ואני אמרתי: אלקסנדר, הלא אתה אמרת, הם האויב, הפאשיסט. הם לא שלנו. אסור לנו ליקרב אליהם. אתה היודע!

אך הוא הצטמר כטלה שעתה-זה נמלט, כחול ורטוב, מערוות אמה ושיניו נקשו. אחזתי בו והרמתי והובלתי בזורעותי, ראשו שמוט ורגליו מתות ומזדקרות לתוך העשן. העשן סר בלכתנו ואני זקרתי, בהגבהת-כרך, את תת-המקלע כזקור אבר, ויהי הדבר לאנשים לסימן. באנו אל המדורה והעשן סר כבואנו והאנשים כולם קמו אט על רגליהם והתבוננו בנו, בלא פחד, בקרבנו אליהם. אחד מהם, צעיר רע וקפוץ-שפתיים, בעל זקן-בתולים, הרים בחשאי מוט של אש שהוכן לשריפה, אלא שהקנה המזדקר היה כנגדו. נסובתי ואלקסנדר בורעותי, והקנה נסב עמי והם לא יכלו עוד לסגור עלינו. הם רחקו מן האש ומבעד לעשן השב ראיתים יושבים כבערימה שחורה ליד אחד הקירות ומביטים בנו. כולם. הנשים הזקנות, שרוטות-הלחי, הנשים הצעירות, זקופות-השדיים, הגברים מגודלי-השער. גם התינוק-קות נייערו והביטו בנו בשתיקה.

אבל אנו היינו הכובשים. אני ונשקי ואלקסנדר ורגליו הקפואות. הנחתי את אלקסנדר ליד האש והתבוננתי איך סר הכחול אט-אט מגופו ואיך מתחיל ופורח הוורוד, תיור מאד. אחר תחבתי גם אני את כפותי לתוך הלהבות וזמן-מה עבר עד אשר חשתי בלהט המחתך. גופם של הגברים כמו נתמתח בעוד אני שולה בידי מן התבשיל. ידי נצרבו, וטוב היה הדבר. שפתי הקפואות בערו במזון, וטוב היה הדבר. בכפותי הבאתי גם לאלקסנדר ומלוא ההבל הגשתי לו. בקסדתי ערכת לי סעודה והוא, באצבעותיו, דחק את האוכל אל פיו. שתינו מן המרק החם ולעסנו את תפוחי-האדמה. אלקסנדר טינף את כל צווארו במרק, כתינוק, ושיניו צחקנו פתאום. ישבנו ליד האש והחום עבר אט-אט אל גופותינו והתבשיל שקע בקיבותינו ואנו צחקנו. הלהבות היבהבו ואלקסנדר מחה בגב ידו את סנטרו. תמה הסעודה.

כל הלילה בערה האש ואלקסנדר הימחם בשנתו כזקן שבע. הדם נקרש על ירכו ולעתים, סמוך לשחר, היה נעור וזעק בבהלה. אני הכנתי לי את יצועי אל מול המדורה. פרשתי את אדרתו הנקובה של המת ושכבתי עליה. לא עלה בידי להירדם. מנגד התקבצו כל בני העם הזר יחד, הצטנפו זה בזה לערימה אחת, והגברים שומרים אותי במבטם. עוצם הייתי את עיני לרגע ופוקחן — וכבר הייתי רואה כמה פזיזים מהם חומקים בזחילה לעברנו כחשיכה ולהביהם מנצנצים לגחלי

המדורה. אר־אז הייתי משיק בידי על מתכת כלי־המוות שלי והניצנוך היה נעצר ונסוג. שוב הייתי עוצם את עיני ואני עייף ויגע — ושוב הרחיש באזני הלמדודות רחש רגליהם בקרקע, ושוב היה עלי לשמרם.

השחר בא בגשם, מבעד לאשנב הפרוץ, ואחר הגיע היום השני ואני עייף עד־מוות, שוכב ונוטר את האש ואת אלקסנדר, והאש זעירה ואוכלת. כל היום כולו עבר לרעם הגשם המכה בחוץ. הם מביטים.

בלילה שלאחר־מכן היה הסער מרקד בחוץ. ברחוק פירנסה הרוח להבות רחוקות מעבר לגבעות ושולי הרקיע היו כתומים כבשקיעה הנצחית. הרוח היתה פורצת עם כל משב ומשתלחת פנימה בשריקה מן האשנב הפרוץ, כמפיו המכווץ של נער. אלקסנדר היה ספק־הווה ספק־תמה על החשיכה היורדת. מן המדורה של אמש גרפתי אל הקיר שלנו כמה שברי־עץ מתגחלים, וכל העת הזנתי אותם באזוב יבש ובענפי השיחים שצמחו ובאו מקירות האבן. כל האחרים התקבצו להם ליד המדורה החדשה שהעלו בקצה השני של האולם הגדול. אל המדורה של אתמול לא חזרו עוד. הרוח פרצה באשנב והיכתה. הלהבות הקטנות נעו כאחוזות־עיועים. על אף חום המדורה הצטמר אלקסנדר. פסעתי פסיעה קדימה. ראיתי גבר מכוער וקירח מושך אליו אבן גדולה, מוכן להרימה, כילד המסוכך על פניו בזרועו, כנגד המכה הקרבה. זקרתי את הנשק, התיצבתי בטבור האולם, ושאלתי: היש פה אחד הדובר בשפתנו. איש לא ענה לי. הם התבוננו זה בזה. לא חייכו. לא דיברו. אחר שבו להביט בי וכמו אל מאחרי. צריך לסגור את החלון הזה, אמרתי. החלון שלמעלה, הוא מביא רוח קרה. גם לכם קר, אמרתי. הגברים שפו ידיהם מעל המדורה. אני לא אפנה לכם את גבי, אמרתי, ולא אעלה לסגור את האשנב, כי מישהו מפם יטיל בי אבן כבדה או יטיל סכין לעברי — וחברי חולה. מי מפם יעשה זאת?

ידעתי כי בכל מקום נמצאים החנפים. גם כאן. לאחר שהביטו זה בזה, בלי אומר ודברים, קם אחד שלא ראיתיו עד כה — או אולי לא השגחתי בו. הוא היה גבה ורוזה מאד. שערו היה ארוך ונופל על פניו. פניו מוארכים היו וגוו כפוף. הוא קם כנגדי וכמו קד אלי, ידיו מאחרי גבו, ואמר בשפתנו: אני אסגור. האחרים נתנו בו עיניהם. פניהם, הקפואים עד כה, הפשירו ולבשו זעם. אחד היה בהם שמשך את להבו מחיקו. הקירח שקל שוב את האבן בין כפותיו. אחר־כך ואותו בעל זקן הבתולים נכון היה לזנוק על הבוגד. אלא שקנה־נשקי שוב עלה כנגדם ואני אף חבטתי על מיטענו מלוא הכף, לבל יהיה מקום לטעות. הם צנחו והאיש קם והלך כפוף כהיזכה, עד אל האשנב הפרוץ בקיר, ובידו שתיים־שלוש קורות־עץ מן העומדות לבעירה, והאנשים נוקבים בעיניהם את גבו. עלה על גל האבנים שבסמוך לקיר הפרוץ והחל להצמיד את אחד הלוחות אל הפירצה. קרבתי אליו בעוד הוא עוסק במלאכתו. אני אלקסנדר והשוכב אלקסנדר, אמרתי. מהיכן אתה יודע את שפתנו. הוא הפנה רגע את פניו אלי והיה בחיכוך מן ההתרפסות. ואני אהבתיו עתה על כך. הייתי בארץ שלכם. שנה הייתי, אמר והפשיל את שערו הארוך מעל עיניו הרכות, עיני־החנף אשר לו — ושוב היה מכה באבן על העץ, לקבעו בפירצה.

מזווית־עיני ראיתי את גבם של הגברים נמתח מזעם. שוב לא הכיטו בנו עתה, באלקסנדר המרעיד ליד האש הקטנה ובי, הניצב על משמרתי ועיני צבות מלילות איך־שינה. בו התבוננו, בחנף — ואני אהבתי אותו, ארוך ורוה, ניצב ברגליים איתנות על התל וקובע בהלמות אבן את סוגר האשנב ושערו מתנפנף בהלמו. לבסוף, חשבת, קניתי לי אדם. אט־אט שקעו האנשים ושוב לבשו פניהם קפאון, כמגן טוב. הוא נפנה אלי, נרכן ליטול את לוח־העץ השני, ושוב ניצב לקבוע גם אותו בפירצה, ואני הייתי גאה במלאכתו — אלא שכאן, באחת, נסוב והלוח בידו הופך מוט־אימה אהזו בכפותיו, ומלוא כוחו חבט. אני, שהורגלתי מבטן לכל אלה, נשמטתי ממכתו בנפלי ארצה, ומיד, כחתול, זינקתי לעמוד. שוב, בזווית העין, ראיתי אותם נעזרים, חיים מקיפאונם, עיניהם רצות. אחדים אף קמו, נכונים לקפוץ ולסע, אף היו עושים זאת, אך הזקנים בהם עצרום. הוא נפל מעוצם התנופה של מכתו העקרה ושוב קם מנפילתו. שוב ניסה לחבוט — אך אני, מנצח בטרס־סוף, כבר ניצבתי על שתי רגלי והכדורים חבטו זה בזה, בקוצר־רוח, כאשר משכתי באצבעי את ההדק.

יריתי בו בגרונו ובחזהו. תת־המקלע פירפר בידי עם שנפלטו הכדורים וכתם אדום פרח על כותנתו. הוא נפל על ברכיו, גוף נשמת קדימה, ידיו צנחו ונחבטו ברצפה. גופו כמו ניסה לשמור על שיווי־משקלו ואחר צנח אחורה. צורתו היתה משונה. כמתעמל בחרגיל אקרובטי. הוא נחר ובכף־ידו לפת את קרסולו של מג־הצבא אשר לי, הגבוה והמרופט. ציפניו דקרו בעור האדום. הו לא, נחר. הו לא. בבקשה. לעולם לא עוד. נשבע! הצל אותי. אני צריך לחיות!

משכתי את רגלי מאחיותו והוא מתח את זרועו במאמץ לתפוס שוב בקרסולי. אתה תציל, אני נשבע. אני עבד לתמיד. אני. לחיות. לחיות. האין זה איך אני יכול להציל, שאלתי. הלא הכדורים באו אל הלב ואל הגרון. האין זה אבוד?

פרח הדם על חולצתו פרש עלים גדולים, מעוגלים. לא, שרק. אפשר. רק אתה. מי יכול להחיות? רק מי שהרג.

מה עלי לעשות, שאלתי. בסנטרו הורה לי לרכון אליו. בשיניים, חרק קולו שנשבר. את הכדור. מהגרון. בשיניים.

אך כאשר רכנתי אליו וניסיתי לחלוץ את המתכת מגרונו כרך המטורף את זרועותיו סביב צווארי וניסה לחנקי, אגודליו מתהדקים בעווית על פיקת הגרון ודם ניתז מפיו. הוא היה חלוש מדי ואני נסער ונועם מכדי שיצליח לאחוז בי. כמה מאוחזי הסכינים שוב זינקו, חסרי־סבלנות, ממקומם — אך אני כבר עמדתי על רגלי ובעקבי ריטשתי את פרצופו, עד לבלי הכיר חוטם או עיניים, והללו שוב שקעו קפואים במקומם. הוא רקק דם מפה קרוע ואני שאלתי אותו, את ההולך אל מותו, מדוע, לשם מה עשה זאת — ואני הן להצילו חפצתי. הוא צחק צחוק של דם ונחר אל האוויר הקר: הצל ואני אניד לך. לא, לעזאזל, קראתי. עשיתי זאת. לא. איני רוצה להיפשל שוב במירמה. איני אוהב כשמרמים אותי. שוב צחק האיש. צחוק מכוער,

אדום. אם כך, חירחרר, אתה לא תבין. לעולם. אינני צריך להבין, אמרתי לו וקולי רם, הכל שומעים. אינני צריך להבין. די לי שאני מבין כי אנו הצודקים ולא אתם, ואתה יודע זאת. אתם צודקים, רקק, ואיזה צדק הוא זה לנו, אם אתם הנכם הצודקים? וכאן ניסה למתוח זרועו ולתפסני שנית במגפי, אלא שכוחו לא עמד לו. ידו נחבטה בקרקע. ראשו נשמט. הוא מת.

למחרת, כשהוצגה גזייתו, גררתי את המת אל מרכז האולם והנחתי שם. כאשר ישבנו ליד מדירתנו, בערב, ראינום סופדים למת. גופותיהן הגמישים של הנשים נעו מטה ומעלה, כבתזזית של טירוף, בכרען על ברכיהן, והגברים קראו תפילה זרה בלכתם סביב עיגולן של המקוננות ולפידים בידיהם. אורם של לפידי העץ והשמן אבד בגבהי התקרה האפלה, אך הד המלים הזרות עמד בחלל האולם הגדול ועמן אותן מלים נוראות אשר נחרטו על הכותל. הגברים הסופדים קראו בתפילתם, פעם-בפעם, אלא שקריאתן של אותן מלים שונה היתה מפתיבתן. הם קראו ושנו, גונזואה דו הונאבאלה, והוקן שבהם היה מצרף לקריאה חוזרת זו את הצו, גונזואה ראבאן. כך היו סובבים והולכים כל הלילה כולו. גופתו של גיבורם משוטחת על מצע העצים שעל המדורה והאש אוכלתו אט-אט, סביב האש מעגל המקוננות והגברים סובבים סביבן. הילדים היו מפרנסים את האש. לעת השחר היתה הגופה לאָפֶר והאש היתה זעירה.

רואה אתה, אלקסנדר, הייתי מסיח עם חברי הפצוע. השוכב לצדי, ליד מדורתנו הקטנה. הם אחרים. הם קדמונים. הם שורפים את מתיהם וסופדים להם כפראים. אלקסנדר היה גונח ועיניו בהם. אכן, אלקסנדר, אמר לי. אך הם אנשים, אלקסנדר, והם שונאים אותנו עד מאד. לא נוכל לשנאה כזאת. הם חזקים יותר, אמר לי אלקסנדר ומצחו בוער. הם חזקים יותר ולהם מנהגים מוזרים יותר ושפה שאין אנו יודעים ושנאתם רבה. לא נוכל לשנאה כזאת, אמר אלקסנדר.

בבוקר הבא החיליתי להסדיר סדרים. אלקסנדר שתק והיה מתבונן בי בעיניים קפואות כעיניהם שלהם. לא שתי לבי אליו. צעדתי והתיצבתי במרכז האולם, נשאתי את קולי ואמרתי: שימעו כולכם. בשתים יכולנו לבחור כדי לחיות כאן. באחת לא רציתם ובשניה לא רציתי אני, אך בה אבחר באין דרך אחרת. עליכם להסכים. אני הוא החזק ושמי אלקסנדר ואני הכובש, אם תאבו ואם לא. רעי חולה הוא, ואני אם אכרע לסעוד לו הלא יבואו ספיניהם בגבי כזר-קוצים. על כן אומר אני את דברי ואני יודע כי הנכם מבינים לכל אשר אומר. על כן אצו לכם ואתם תעשו. כה דיברתי, ואחר הצבתי מהם אנשים לגרוף את הקרקע באולם הגדול ואנשים אחרים שלחתי לקושש ענפים משיחי-הפרא שצמחו מאבני הכתלים, ואת הנשים ציויתי לחבוט בכבסים ולזווד נזידים. את כותנתי פשטתי ואתנה להן, עם כל בגדין של אלקסנדר. הם עבדו כולם. בדממה עשו את מלאכתם ובהרציות, כדרך אנשי עמל מימיס'יממה. אני סובבתי לי מקיר אל קיר, הולך ומתבונן בעושים. גם אלקסנדר חדל מגנוח והיה מביט בי ומפטו מזור ולא אמר לי את אשר עם לבו. בערב הובא אלינו הנזיד שהוקן, כמצוותי, כדרך שאנו מבינים בארצנו. את חלקנו

הביאו לנו שני נערים קטנים. ראיתי אותם בהגיעם אל מדורתנו, נושאים בדי-עמל את הקדירה, וכבר מעוותים פיותיהם הקטנים והם שונאים מרה. כך היה גם ביום השני. כל אחד עשה את מלאכתו בשתיקה. כמעט בשביעות-רצון. גם אלקסנדר שתק. בהתבונני ראיתי את הנשים הצעירות עמלות וראיתי את תנועות ידיהן, את הליכתן, גחירתן והטיות גופן, הכל כדרך הנשים, קל ורך כשערן, והן, בכרען אל מלאכתן ובקומן ממנה, כמו יוצקות את האריג הגס על גופן, על שקעיו וקימוריו, והאריג ובשרן כמו דבקים זה אל זה. בערב כינסתי את הנשים ובחרתי לי אחת מהן להחם לי את לילה-הגשם האינסופי. שעה השחור היה מקושר ונרום מעל קדקדה, ואני ראיתיו כבר איך הוא נפור על פניה פסימ-פסים ונופל בחשיכה על כתפיה, נמוש ונפרע בין אצבעותי בהיחפזו. שדיה, כמנהג, היו זקורים, וכדרך עמה בעלמותיו נכרך תחתיהם עטיף-בד לשמרים בזקירותם. פיה היה מוארך ושפתיה לומדו להדוק זו את זו. כשפתי הנשים הבוגרות. בלכתה אלי, לאחר שבחרתיה מבין היושבות אצל הכותל — והאחרות זירוזה ללכת לפי שהייתי עומד היטב במקומי, פשוקר-גליים ונכון לכל — רק גבר צעיר אחד, הוא בעל זקן-הבתולים, עלה בו החרון והיה מצעק אליה בשפה הזרה. לראשונה שמעתי מי מהם המדבר דברים של סתם בשפתם. השאר שתקו והיו מתבוננים ורואים את הנער מצעק וידיו טורפות באוויר. הוא פנה אל הגברים — והנערה צועדת אל טבור האולם, אלי, והגברים שותקים, וידיו של הלז שורטות באוויר, והם נזעקים לפרוק ממנו פלח-ראבן שחטף בחמתו וכיבשים את אונו וכולאים את זרועותיו וצעקותיו הופכות את בכי שבזר ומזור. הוא שכב בעפר, מרוט כשישי, והנערה קרבה ובאה נכחי. הושטתי את ידי ואחזתי בידה והיא הסבה ממני את מבטה.

בלילה ייבב אלקסנדר האחד ככלב בשכבו ליד המדורה הדלה, ואלקסנדר השני החם את העלמה ביצועו. קפאיה ולבנת-פנים היתה מונחת עמי לראשונה בגלימת הצמר, אך אט-אט, בידי האחת — והשניה בנשק אחזה — הולכתי את החום אל חריצי גופה והיא חיתה עמי את הלילה. מבעד לחושך השקוף ראיתי את הדם שאזל והוא שב אל פניה ואת החום ראיתי נובט מעורה.

בחצות זעק אלקסנדר — ולא אלי זעק, באתי עדין והנערה נמה. אל מי אתה קורא, שאלתי, ובחושך השקוף מבהיקות מנגד העיניים הרבות המביטות בנו. אל מי אתה צועק, שאלתי, והוא מתעוות על הקרקע. אלקסנדר הסב עיניו ממני ופניו רטובים מפכי לילות רבים. אל אלוהי הבית הגדול הזה אני זועק, אמר. אל אלה שאותם עבדו במקום זה, עוד קודם ימים רבים. מדוע אתה קורא אליהם, שאלתי אני, והלא ידוע כי אינם ולא היו מעולם וכי בדיית האנשים הם. היו. הם היו, זעק, והושיט את כפו כאומר לפקוק את פי. הם היו והם ישנם והם בבית הגדול הזה. כשאנו בארצם — אליהם אלים הם לנו. הבט בכתוב על הקיר, אלקסנדר. אני הוא הידוע מה הכתוב — והוא נורא. אלקסנדר, זעק אלי אלקסנדר, אתה חוטא ובשלך עומד לבוא עלינו אסון נורא. הוא קרב ובא. ראה את עיניהם המביטות. אלקסנדר, ראה את הכתוב בקיר ואת הנערה הישנה אשר בעלת.

איזה אסוף ולמה ומה כתוב על הקיר, שאלתי — אך אלקסנדר שוב הסב פניו ממני ורק גנח ואמר: אלקסנדר, אתה נבל. אני רוצה שתוליכני מעמך. אני רוצה קולות ממש. שמות אחרים. נשימות חמות. גופות נעים. דברים אחרים. אל־נא תרחיק אותי מן האנשים. הביאני אליהם, אלקסנדר. אני הולך ומת כאן לבדי. שאני אליהם, אלקסנדר. הנח לי למות בין האנשים.

רכנתי אליו והלהבות שקעו ושובו ופניו צובעו כתום ומראהו כאיש שנבעת עד־מוות ועיניו כמו נוקרו מחוריהן. אלקסנדר, אמרתי, הלא אתה הוא שאמרת כי הם האויב, הם השונא — ואני, חברך, אף כי נבל תקראני, איך אובילך אליהם. כזאת שאלתי וגם חיכתי אליו ברכני ואמרתי: הוזה אתה, אלקסנדר. מצחך חם וידיך קפואות, אמרתי, ואתה, בן־זונה שפמוך, רק בלהות אתה רואה, כאנשי בקתות־העשב שחיו בארץ הזאת בימים־מקדם. אבל אנחנו אחרים, אמרתי, אחרים אנו וכתובות על הקיר אינן אומרות לנו דבר ואני נשקי דרוך עמדי ואתה חיה תחיה, אלקסנדר. לאחר שיתם הגשם הרב הזה שבחוץ תעלה השמש, ואנחנו נצא בשלום ונחזור לארצנו שלנו ולצבאות שלנו. אתה תבריא. תחיה. אולי רק את רגלך יקטעו. אולי את שתיהן — אבל אתה תחיה.

אולם אלקסנדר הסב ממני מבטו ועיניו פקוחות והוא מתבונן אל הלהבות הקטנות, ומעבר לאש מביטות בנו, בחושך, עיניים רבות.

למחרת יצאו כולם לעבודת־יומם כמו עשו זאת בכל יום. אף לא הייתי צריך לזרום: מקושי הענפים, גורפי העפר, המבשלות והכובסות — הכל עסקו בלהם, לרעם המטר הנופל. מלבושיו של אלקסנדר צחים היו עתה כתכריכים והנערה הלבישתו בהם כהלבש מת בחלוקו. הוא שכב על גבו, עירום, אף לא הרעיד מקור או מתשוקה בעבור אצבעותיה הארוכות על עורו, אך חי היה ועיניו היו נשואות מעלה. בבואי אליו, הצח והלבן, הסב פניו ממני — והאנשים רואים הכל בעסקם במלאכתם, והנערה רואה ושערה לא נאסף מאז הלילה. על כן לא שבה עוד אל בני־עמה והיתה עושה וסובבת כל היום, במלאכות שונות, בפינתנו שליד הקיר. בעיסוקים שונים של אשה עסקה: סורקת שערה, מיטיבה את היצוע, מדיחה את כלי־האוכל, מנקה את מגפי מרפש. בלילה שוב הרעידה בחיקי. לא בכתה, אך חשקה בי בכל גופה. עבדתי לה והאדרת לנו למסתור מן העיניים המתבוננות ונוקבות את האפלה. ממקום משכבו של אלקסנדר לא שמעתי את קולו, ורק עם שחר, כאשר עזבתי את הנערה בשנתה ובאתי עדי, היתה המדורה דועכת ויצועו שליד המדורה ריק היה. השחר שעלה הציגו לפני, בקצהו השני של האולם. כל הלילה היה גורר את רגליו, נסמך על הקיר בידיים שלוחות ובציפרניים נעוצות. כל כותל האבן היה חרוט בציפרניו. כל הלילה כולו גרר אלקסנדר את גופו הדואב לאורך הקיר. אל האנשים, והם המתינו לו בשקט, כהמתן הגורל, עד בואו. הוא הגיע עם שחר, חי וחם, והם, עומדים בקצה הכותל, אצל מדורתם הכבויה, טבחוהו בלהביהם, והנשים רואות והילדים מתבוננים והגברים נועצים שוב ושוב את סכיניהם, מדקרים וחותכים, קוצבים וגוזרים עד־שחר, והוא צוחק.

השחר שעלה הציגו לפני, בשרו שסוע ומחורר ודמו נקרש על בשרו והגברים מקנחים בשלנה את סכיניהם באדרותיהם ומתבוננים בי בלי אמור דבר, כאומרים: נעשה הדבר. ואני ניצב ומתבונן בחברי המת, באלקסנדר שלי, ואיני חש כיצד מקיפים אותי הצעירים שבהם באפלולית המתפוגגת והנה הם אווזים בי ונשקי בל עמי. ארבעה מהם אווזים ברגלי ושנים־שנים אווזים בידי ואני מופה מדי הכות והם מוליכים אותי אל מדורתם אחוֹר־ונאחוֹ הילדים מרקדים בדרךנו ומזמרים והנשים מעוות את פניהן וקוראות בקול גדול. מוזב אני אל המדורה והנערות סועדות את הלהבה והנה הנערה שהיתה עמי מובלת עדי ובעל זקן־הבתולים אווז בה בחזקה והיא בוכה חרש והכל מתכנסים סביבנו והם רבים כל־כך לפתע והנשים פורצות ויורקות ונסוגות ושב באות ורוקן בפני והגברים הולמים בכותל כבתופים והנערות סועדות את הלהבה והאש עולה והנערה נדחפת אלי שוב ושוב והכל מכתרים אותנו ומצעקים בשפה לא־לנו ואת ידה דוחקים אל פני ואת פרצופה והדמעות נמזגות ברוק והגברים הולמים בכותל וקוראים בקול והנערה בוכה חרש והנשים צוחות וקוראות, קרבות ונסוגות, יורקות בפני ושוטרות בבשרי ואני דמי נוטף וידי אחוזות ורגלי כמו נכבלו ורב הרעם וגדול והנה מן הנשים יוצאת אחת והיא אשתו של בעל־האדרת המת אשר את חייו ואת אדרתו נטלתי — והיא קרבה אלי מתוך השאר והיא שולחת את ידה, את ידה הימנית, את אצבעותיה, את אצבעה הגדולה, המעוקמת, הרעה, מסודקת־העור, את ציפרנה השחורה, הפסוסה כלהב, את ציפורן־המכשפות אשר לה, עד מלאָה את אישון עיני כמלוא הכאב, העמק ובו, עד אשר זעקתי כענק הפבול ועיני שפוכה לי על־לחיי ואני גדול כפאב ועצום כחרון ועיור כלילות־הברק והאנשים האווזים בי הרפו אך לרגע וכבר הנה הטלתיים ארצה בכאבי ושוב הם נאספים ובאים אלי. בעיני שטופת־הדם כמו ראיתים עולים ובאים. אך אני נסוגותי, עיני אחוזה בכף־ידי על לחיי ואני רץ אחור כפרא, אל יצועי, אל תת־המקלע שלי, העטוף באדרתי. הם היו מרדפים אותי. כל הגברים, בנשימה כבדה. באדרות מתנפנפות. רצים היו בעקבותי מלוא ארכו של האולם הגדול והחשוך. אך שוב הייתי ניצב על יצועי, שוב איתן על רגלי, ואני יודע בכאבי הגדול כי כָּאֵל להם השנאה והאהבה וניצחת היא מן האהבה. כן הוא מאז־ומקדם ואני אומר אוקיי, ואני זועק בין דברי מפאב עיני הנקורה והם נעצרים וקופאים בדרךם, ואני זועק ואומר: אוקיי, אתם תמותו. לא עכשיו. לא עכשיו. יתם המבול הזה ואמיתכם. רק אז אמיתכם. אינני רוצה להישאר לבדי עד אז. אתם תחברו לי לחברה עד כי תבוא שעתכם למות. הם שתקו. אחר יצא מתוכם הבוגר שבהם ושערו לבן כמעט, ושוקט אמר בשפתי: אנחנו נמיתך עד אז. יהי לך סמוך־ובטוח. עוד ימים רבים, אמר הבוגר והוא גבוה ושערו רב ומכסיף ומראהו כָּאֵל, עוד ימים רבים עד אשר תבוא השמש, ואפשר שלא תבוא כלל. אנחנו נמיתך, ולפני שנמיתך נקר נקר את עינך הנותרת ונכריח אותך לבלעה. אמבט־דמים נעשה לך מדמך שלך, ואתה תרחץ בו. רק תעצום את עינך, ואנחנו כולנו עליך.

לא, אמרתי. לא אעצום עוד את עיני האחת. לא עוד, עד אשר אצא מכאן. החושך

הטוב הזה שואב את הפאב מעיני. השינה תסנוורן. לא אעצום את עיני עד שמש. והשמש תעלה. ואז אמיתכם. עד אחד.

בימים הבאים עדיין היה הגשם יורד בעון. כמקודם, ואני הייתי עדיין השליט. בלילות לא עוד ישנתי וביום, בבות־עיני הפוחות מפאב ואי־שינה, ישבתי לנטור את מעשיהם. לא עוד פקדתי עליהם לעשות מלאכה והם היו עוסקים כולם בהקמת המזבח. בקירות האבן הגדולים חצבו ולבנים גדולות ואפורות הציבו בטבור האולם. הנשים היו לשות את האפר במים הילדים היו טחים אותו לאבנים. מזבח גדול עתיד היה לקום והנערה היתה נפחדת מאד. היא שבה אלי מקץ יום אחד, מופה וגזזת־שער. שלושה ימים עברו וכולם עובדים למזבח הגדול והמלאכה כמעט נשלמה. עתה קושטו הלבנים הגסות באזוב והפתובת שעל הכותל אף היא מורקה כלקראת טכס ובעל שער־השיבה היה ממרט את סכינו באבני המזבח ועיניו בי, והגשם בחוץ יורד ויורד.

וכרדת הערב באתי עד המזבח ואעלה בו. שכבתי ובגופי מדותי את אבניו. עיני הנקורה כבר הגליד חורה, ואבני המזבח, שמורקו עד־ברק, כמו נמדוד במידתי שלי. הם כולם נרומו ממקום שבתם וכמו סמר שערם, ואני בלא נשקי הייתי. הנערה היתה בוכה שוב — אך הם לא העזו לגשת. צחוק גדול צחקתי ברדתי מעל המזבח. בלילה האיר הברק האחרון והגשם, שניתך ללא הפוגה, פסק אט־אט. בבוקר קרעתי את האשנב וראיתי כי עלתה השמש. אורה הצהוב בא פנימה והאנשים כולם כרעו לזוכח המזבח. בנערה אשר עמי יריתי ראשונה, אל תוך מצחה. נטלתיה ברועותי והבאתיה ושמתי על אבני המזבח והעליתי אש בעצי השריפה אשר נכוננו לקרבנם, והגבריים כולם כורעים עם ילדיהם ונשותיהם וזקניהם והאש גדולה הילכת והאנשים קמים כישנים ומרקדים ומזמרים מלוא המקום כולו, נוכח הלהבות, ואני מתבינן ורואה. א־אז קרעתי שוב את העור שקרם בחור עיני והדם בא והכאב רב והזעם שב אלי, אהוב וטיב כמאז. בכפתי הפנתי את אבני־המוות השמורות אצלי מאז בואנו, ירוקות וצוננות, והטלתין לתוך הסוגדים, וברעם ובעשן נערמו הנופלים ואני עזבר בתוכם וכלי־נשקי שולח מוות בחיים ואהר הגה הוא כמוט בידי ואני מכה לכאן ולכאן בעיני הנשים ובקדקי הילדים ואני הודפס ומפילם אל הלהבות והחיים עודם מרקדים ומזמרים בקול גדול לנוכח גופתה של נערתי וגיפת נערתי עולה באש ואני מכה ויורה עד התלהט קנהו של כלי־נשקי ועד תום הכדורים, ואם נותר מי מהם חי אני חונקו או משסעו בלהב שנטלתי מן המתים. עד הצהריים הומתו כולם באש בירי בחרב ובחנק, והעשן שקע אט־אט בין הגופות המוטלים.

ומכולם רק נער קטן הותרתי חי למען יחיה עמי עד הבוקר ולאחר־מכן ינחני, כמוביל סומא, בדרכים הרבות אל ביתי. בלילה הראשון בו נותרנו לבדנו, עם המתים, כבר ניסה לחנקני. על כן מאז ישן הייתי ורגלי מכפדת על צווארו והוא גונח מפאב ומפלימה. אחרי הלילה בא השחר וכבר אבד ממני מנין הזמן. אנו התעוררנו אל תיך בוקר יפה ובהיר ושקוף כזוכית. השמיים היו כחולים מקצה הרקיע ועד קצהו והשמש רכה וצהובה והמים נקוו בחריציהם והדרכים היו שחורות

ונאות. בצאתנו מן המקדש יכולנו לראות מראש הגבעה את כל הארץ. מקצה אל קצה, נאה ושוקטת ומתה בירקרק ובוורוד, בתכלת ובאפור. ואנחנו עזבנו את הבית הגדול ואת הגוויות הרבות שבו ואת אלקסנדר המת הוצאנו וקברנוהו בראש הגבעה ננלך אל המקום אשר ממנו יצאה השמש. הנער הקטן מוליך ושונאני, אותי ואת השמש, ואנוכי, עיני עודה שותחת, אוחו בזרועו בצבת ציפרניים ואנו הולכים. בלילות אני ישן וירכי על צווארו והוא מתפתל והוגה רצח והוא בוגר והולך תחת ירכי. בימים אנו ממשיכים והולכים. יבוא ליל וירצחני. אם לא אמצא את ביתי ואת אחי עד אז — אמות, ואם אמצאם — אמיתנו כהמת רמש. ועדיין אנו הולכים בשבילים ומי המבול הנורא שעבר שוטפים עמנו בחריצים שלצדי הדרך ואנחנו קרבים ובאים אל השמש.